

EKONOMİNİN DÖVİZ İHTİYACININ TANIMI ve TÜRK PARASI İLE HIZLI SANAYİLEŞME

Alptekin ERDOĞAN (*)

Özet: Ülkemizin araştırmacılarının yetenekleriyle, seçilmiş çeşitli aşama makinelerin geliştirilip üretilmesiyle, hem yurt içinde katmadeğeri daha yüksek imalat yapmak, hem de bu makine ve malların ihracı ile Türk parasının, dövize ve dış borca bağımlılık olmaksızın, sanayileşmede etkin kılınması ve kalkınmaya hız kazandırılması mümkündür. Hal böyle iken iç tasarrufların ve ihracat gücünün yetersizliği gerekçesi ile Türkiye'nin kalkınması döviz kaynakları, dış borç ve yabancı sermaye getirmeye bağlanmaya devam etmiş ve Türkiye bugün içinde bulunduğu kısır dönüğe girmiştir. Makale, bakış açısı değiştirme gereğini vurgulayarak bunun nasıl başarılabileceğini tartışmaktadır.

Büyük kurtarıcı ve ulu önder Atatürk, Türk milletinin kalkınmasını, hızla çağdaş uygarlık düzeyine ulaşılması ve aşılması olarak tanımlamıştır.

Bunun, dünyanın her yerinden döviz ve dış borç karşılığında **ağır makina, yüksek güçlü motor, fabrika, elektrik santrali makinaları, meslek cihazları ve rahatlık araçlarını** ithal eden **tüketici/kullanıcı** konumundaki verimsiz işletmeciliğe dayalı bir kalkınma ile değil, bu aşamaların gerektirdiği imalâtı rekabet şartlarında en uygun teknolojiyle büyük ölçüde özel kesim eliyle üreten ve dünyanın her yerine ihraç edebilen **üretici** ülke konumuna gelinmekle mümkün olabileceğine işaret etmekte yarar vardır.

(*) DPT, Müsteşarlık Müşaviri

Nitekim, herhangi bir ülke barışta ve özellikle savaşta sanayileşmenin ve savunmanın ihtiyaç gösterdiği fabrikaların ve elektrik santrallerinin makinalarını, yüksek güçlü motorları, ağır iş makinalarını, modern ağır silahları, taktik ve stratejik bombardıman uçaklarını ve yine uzun menzilli yolcu uçaklarını, yolcu, yük ve savaş gemilerini, hızlı trenleri ve lokomotiflerini ve **bütün bunların motorlarını** kendi insanının becerisiyle ürettiyse ve dünya pazarlarına da ihraç edebiliyorsa, o ülke yabancı ülke parasına (dövize, dış borca) fazla ihtiyaç duymadan kendi milli parasıyla sanayileşmesini ve başka ülkeleri sanayileştirmeyi yürütüyor, açık ve gizli işsizlik sorunlarını üretken şekilde hızla çözüyor, hızlı üretim artışıyla piyasada bolluk, çeşitlilik ve sıkıntısız ihracat, ithalat gerçekleştirerek enflasyon (hayat pahalılığı) tehlikesini uzak tutuyor ve bütün bunların bileşkesi olarak dünya ekonomisinde ve politikasında belirleyici rol oynuyor, stratejik güç olma yolunda hızla ilerliyor demektir.

Ülkemiz, Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana çok büyük gelişmeler göstermesine rağmen, sanayileşme politikalarının uygulamaya aktarılışı bakımından bu belirtilenlerin tersi bir konumdadır. Bu durumun sebeplerini araştırmaya gerek bulunmaktadır.

Çağımızda kalkınma, bir anlamda milletler veya ülkeler arasında sanayileşmede, hatta daha somut olarak ağır makina üretiminde, teknolojiye, mühendis-

likte-ihracatında ve en son olarak da bilgi teknolojisi üretiminde, kullanımında, ihracatında bayrak yarışıdır. Bu yarışta armalı-markalı nihai mal ve hizmetler belirleyici olmaktadır. Ürettikleri motorların, türbin ve jeneratörlerin gücünü, ateşli silahların, füzelerin, yolcu ve savaş uçaklarının, yolcu, yük ve savaş gemilerinin menzilini, hızını, büyüklüğünü, ileri teknolojiye sahip araç-gereç ve işletim bilgisini artıran ülkeler, hem kalkınmada, hem savunmada, hem dış ticarete **stratejik güçlerini** yükseltmektedirler. Zira, bunlar yüksek katma değerli ürünlerdir. Bu gibi ülkelerin paraları dünyanın her yerinde geçerli ve yüksek satın alma gücüne sahip hale gelmektedir. Böyle ülkeler, dünya ekonomisinin ve politikasının belirleyicileri olmaktadır. Bu ülkelerin devlet adamlarının ve yurttaşlarının dünyaya bakışları ve tavırları, dünya ülkelerinde gördükleri muamele de tabiiyle çok farklı olmaktadır. Sözkonusu sanayileri bu üreticilik anlayışıyla tesis edememiş ülkelerin devlet adamları ve yurttaşları ise dünyanın her yerinde yürek burkukluğu yaşamakta, kendilerine, güçlü ülkelerin pazarı oldukları ölçüde bir değer atfedilmektedir. Milli paraları sanayileşmede işe yaramaz, dünya pazarlarında geçersiz hale gelmektedir.

Günümüzde yabancı ülkelerin bayrağı altında yaşamayan, ancak sanayileşmelerini sürekli ithal makine-teçhizata dayandıran ülkeler, bunları üretmedikleri ve ihrac etmedikleri sürece makinaların ithal edildiği ülkelerin teknolojisine, parasına muhtaç ve çeşitli ölçülerde buralara bağımlı ve hatta belirli ölçüde tutsak durumda sayılabilirler.

Türk Parası Tasarrufların Hızlı Sanayileşmede Değerlendirilmesi

Türkiye'nin Batı ülkeleri gibi hürriyetçi, laik, demokrasinin bütün kurallarına

ve kurumlarına sahip, en az onlar kadar teknoloji üreten, ihrac gücü olması, zorluk çekmeden nükleer uçak gemisi, denizaltı, reaktör, en yüksek güçte motor, savaş ve yolcu uçakları, bilgisayar ve haberleşme sistemleri üretmesi, kendisi için stratejik bazı diğer ülkeleri de sanayileştirerek çağdaş uygarlığa en yüksek düzeyde katkıda bulunması, Batı ülkelerine rakip olmak yerine onlara stratejik ortak ve dost olması hedef olmalıdır.

Hemen buradan anlaşılacağı üzere, ülke aydın, araştırmacı, mucit ve seçkinlerince, çeşitli aşama makinelerin üretimine geçilip ihrac edilerek Türk parasının dövize ve dış borca bağımlılık olmaksızın sanayileşmede etkin kılınıp kalkınmaya hız kazandırılması mümkündür. Diğer bir deyişle, Türk mucizesinin meydana getirilebilmesi ve bu sayede büyük devlet, zengin millet, bölge gücü, dünya gücü ve nihayet süper güç olunması mümkündür.

Borç almaktan kurtulup borç veren ülke konumuna gelmesinin anahtar kavramı uygulamacılarca uzun süredir göz ardı edilmiştir ve bu ihmal devam etmektedir. Bu strateji kaybı, Türkiye'yi katma değeri yüksek dallarda karşılaştırmalı üstünlükler elde etmekten alıkoymaktadır.

Nitekim, ülkemizde sanayileşme yanlış yolda yürünmesi nedeniyle ithal makine-teçhizat ve bunun sonucu döviz ihtiyacı ve dış borca bağlı tutulmaktadır. Eğitimden başlayarak proje hazırlamaya kadar her adım, ithal makine ve bilgiye dayanılacağı varsayımı ile yürümekte ve üretim kesiminde elde edilmiş üretim birikimine bakılmaksızın, hatta bu birikimin ortadan kaybolmasına göz yumarak ithal makine talebi oluşturulmaktadır. Teşvik düzeni zaman içinde bozularak bu bilinçsiz yapıya uydurulmuş durumdadır. Kalkınma Planlarının Yatırım Programlarına alınan proje-

lerde makine ve mühendislik hizmetlerine ödenen bedeli ifade eden döviz sütunu kalkınmaya paralel şekilde giderek azalacağına, artırılma baskısı altındadır. Sanayileşme dövizle ve dışborçla sınırlandırılmış olarak en iyi dönemlerinde **%5-%7** dolayında düşük hızda yürümüş; son yıllarda ise piyasaların **%3'ü** kaldırılabilceği fikrine saplanılması tehlikesi belirmiş bulunmaktadır. Böylece, Türk parası sanayileşmede fazla işe yaramaz, Türk mühendisi ve işçisi de teknoloji üretiminde becerisiz kalmıştır. Makine üretme bilgisi ve teknolojisi kazanılmasının teşvik edilmesinden ve ülkemizle Türk dünyasında bir teknoloji altyapısı hamlesi başlatılmasından sürekli uzak durulmakla, sanayileşmenin ihtiyaç gösterdiği fabrikaların, elektrik santrallerinin makineleri ile meslek alet ve cihazları ve hizmetlerde kullanılan makineler sürekli ithal edilmeye mahkûm edilmektedir. **Üretici yerine tüketici kalkınma cereyan etmektedir.** Makine ithalatı yapılan ülkeler, üretim, istihdam, katma değer ve dış ödemeler dengesi açısından Türkiye tarafından sürekli desteklenme imkanını bulmakta olduklarından bu yolu destekleyici politikalar uygulamaktadırlar. Ülkemiz, dış borçsuz kendi kalkınmasına sürdürülebilirlik kazandırma modelleri ve stratejilerine önem vermediği için on yıldır beklenmediği halde Türk dünyasına da **örnek ve önder** olamamaktadır.

Ülkemizde sanayileşme amacıyla kurulacak fabrikaların ve elektrik santrallerinin toplam proje yatırım tutarları içinde makine bedeli yatırımın yarısının üzerindedir. Fabrikalarda makine payı genellikle %60 civarında olurken, aynı pay termik santrallerde %80 dolayındadır. Hizmetlerde ve üretimde tek başına kullanılmak üzere ithal edilen makinelerde, ki bunların bazıları Türkiye'de rahatça üretilebilecek basit veya orta kademe makineler olmaktadır, aynı oran %100' dür. Bunun anlamı

sözü edilen makinelerin yurtiçinde özel kesime ürettirilmesinin teşvik edilmeyip devamlı dış ülkelerden ithal edilmek zorunda kalınması sonucu 100 trilyon TL'lik sanayi yatırımının 60 trilyonu döviz, 100 trilyonluk termik santral yatırımının 80 trilyonu döviz ve yine 100 trilyonluk makina alımının ise tamamı dövizdir.

Sanayileşmenin sürdürülebilmesi için bu oranlarda dövizin ihracatla finanse edilmesi, bunun yetmemesi durumunda dış kredi ile karşılanması gerekmektedir. Sanayileşmesi dövize ve dış borca kilitlenmiş olarak, ülkemizin dış borç stokunda önemli artışlar olmaya devam etmektedir. Bu yaklaşımla üretilen katma değer halka ve tasarrufa aktarılamayacağı için, düşük fert başına milli gelir, bozuk gelir dağılımı ve ayrıca düşük yurtiçi tasarrufun devamının önü alınamamaktadır. Ayrıca, bu bakış açısı ve politika ile kalkınma hızı artırılmak istendiğinde, her çeşit ithal makine-teçhizat talebi de artacağı için dış borç talebi ve stoku daha fazla artış göstermek durumundadır.

Aydınlarında ve seçkinlerinde, üretimi nitelikli artırmaya dayalı kalkınma fikri olmayan bir toplumda ciddi ve bilinçli bir **hürriyet, istiklal, bağımsızlık fikrinin** oluşabileceği düşünülemez. Dış borçlanmaya aşırı bağlılık ile halkın sonu gelmez döviz ve enerji darlıkları çekmesi, geçim sıkıntısı ve yoksulluk yaşaması; ülkenin kalkınan ülkelerin gerisinde kalınması tehlikesi kaçınılmazdır. Bu gibi ülkelerin potansiyel savunma ve savaş güçleri de zayıf olacağından, savaşta nüfusun ve asker sayısının büyüklüğüne umut bağlanıldığı, devamlı başka ülkelerin savaş tehdidi ve ambargo uygulamalarıyla karşılaştıkları görülmektedir.

Hal böyle iken, ekonominin **döviz, dış borç, yabancı sermaye** ihtiyacı, Türk

parası kaynakların **-iç tasarruflar ve ihracat gücünün-** yetersizliğiyle açıklanmakta ve sonuç döviz gereğine bağlanmaya devam etmektedir.

1970 yılından bu tarafa yaptığımız iktisat alanı kaynak taramasında bu görüşlerin hemen hemen hiç değişmediği görülmüştür. İktisatçılarımızın ülke odaklı çözüm üretmelerine olan ihtiyaç devam etmektedir. Oysa, ekonominin döviz ve dış borç ihtiyacı, Türk parası kaynakların (tasarrufların) yetersizliğinden değil, asıl ihtiyaç olarak, sanayileşmenin ihtiyaç gösterdiği en başta fabrika ve elektrik santrallerinin, yüksek güçlü motorların, ağır iş makinelerinin, meslek cihazlarının, sanayide kullanılan ham ve mamul maddelerin yurtiçinde üretilmesine kademeli öncelikler tanınmasından ileri gelmektedir. Dış kaynak olarak ümit bağlanan doğrudan **yabancı sermaye yatırımlarının durumu beklenenden çok farklı** olup, yabancı tasarrufun yeterli düzeyde ileri olmayan teknoloji yatırımı halinde ithali şeklinde meydana gelmektedir. Makine-teçhizat ithalatı ise dövizle ve dış borçla yürütüldüğünden katma değer artışı düşük hızda kalmak mecburiyetinde bulunmaktadır.

Yatırım Programlarında bazı projelerin karşısında görülen "dış kaynak" sütunu artık, makine sanayiine olan ciddi ihtiyacın göstergesidir. Yeni çağımızın elektroniğe dayalı üretime geçişinde sıçrama yapabilmek bu tür bir birikimin kullanılarak, pazarlardan sermaye oluşturacak kazançları sağlamış olmaya bağlıdır. Türkiye hem kendi kalkınmasına hızla devam, hem de kalkınmakta olan ülkelere ihracat için sermaye mallarının bu türünü üretmeyi daha fazla ihmal etmemelidir.

Burada üzerinde asıl düşünülecek olan Türk ekonomisinin gerçek sorununun, Türk parası kaynak (**tasarruf**) yetersizliği

olmayıp mevcut tasarrufun yanlış yönlendirilmesi sonucu üretim araçları üretiminin (**özellikle ağır makine üretimi**) yetersizliği olduğudur.

Ülkemizin teknoloji veya dış kaynak yetersizliği sözkonusu olduğunda, bunun sebeplerinin başında ağır makine sanayininin yokluğu gelmektedir. Bununla birlikte, Türk parası kaynakların ekonomide devletçi yapılanma, siyasette tavizcilik nedeniyle israf edilmekte olduğu da üzerinde önemle durulması gereken, işin toplumsal boyutudur.

Sanayileşmede fazla miktarlarda ve uzun süreler ihtiyaç olacak makine-teçhizat ve girdilerden kârlı olanların ülke özel kesimi tarafından üretilmesinin teşviki ve devlet alımlarının ülke içinden yapılması, ülke parasına **kâğıt altın** ve **dünya parası** olma, başka ülkelere borç verebilme yolunu açıyor demektir. Bu takdirde, döviz ve dış borca aşırı zorunluluk olmadan, Türk parası tasarruflarının sermaye malları üretimine ve AR+GE sonuçlarının ticarileştirilmesine aktarılması yoluyla bazı ülkelerde görülen **% 12 - %15**'lere varan kalkınma hızına ulaşılabilmesi mümkündür.

1950 Dünya Bankası Stratejine Devam

Dünya Bankası'nın 1950 ve 1960'larda önerdiği dışsal teknoloji gereği dış borçlanma stratejisinin gerekçeleri Türkiye'de o kadar yerleşmiştir ki, halen bugün aynı gerekçe geçerli imiş gibi kullanılmaktadır. Birkaç örnekle açıklanacak olursa, Türk sanayileşmesi - dış borçlanması denklemi şöyle görünmektedir:

Ekonominin döviz ve dış borç ihtiyacı, kalkınmanın teknoloji ve makine ihtiyacının sürekli ithalatla karşılanacağı varsayımı ile sadece TL kaynaklarının miktar olarak ye-

tersizliğiyle açıklanabilir. Makine sanayiinin kurulması yoluyla üretimin bileşiminin değişmesi ve artan oranlarda katma değer yoluyla desteklenmesi imkanına değinilmektedir.

Üretim kesiminin (reel sektörün) yapılandırılması yoluyla kalkınma, 1970'lerin sonunda siyasetin ve uygulamanın gündeminden düşmüştür. Gündelik çözümler öne çıkmıştır. Planların uygulanmasında titizlik gösterilmesi de buna paralel olarak azalmaktadır. 15 Eylül 1986 tarihli bir haberde, "**%7.8 kalkınma hızı korkuttu,**" denilmektedir. Yüzde 7.8 gibi yüksek oranlı büyüme hızının, Türkiye için "sağlıklı" olmayacağını ileri süren genellikle paramaliye açılı iktisatçılar, "bu büyüme hızına ne döviz, ne de TL yetiştirebiliriz; ya da başarız parayı. O zaman da enflasyon artar," demektedirler.

Verilen haberde, "Türkiye için ideal büyüme hızının yüzde 5 - 5.5 olduğu" öne sürülmekte, "daha fazla büyüme hızı için ekonomiyi zorlamak gerekeceği" ifade edilmekte, "döviz sorununu bitirecek en önemli olayın kalkınma hızının yüksek düzeyde gerçekleşmemesi olduğu" dile getirilmektedir. "Yüzde 7.8 kalkınma hızı için ne bir iç kaynağımız var, ne de dövizimiz. Yüzde 8 - yüzde 10 gibi büyüme hızları Türkiye için bir hayaldir. Bu hızları finanse edebilecek gücümüz ve dövizimiz yoktur," denilmektedir. Kalkınmasını %12-15 hızla yapabilen ülkelerin iç tasarrufları yanında üretim kesimlerinin yapısına eğilmek aklı gelmemektedir.

Kısa vadeli bakış ve sadece, esasen piyasalara bırakılması gerekli makro iktisat araçlarıyla oynamak suretiyle, bütçeyi ve ekonomiyi idare etme ve devlet bütçesi ile ekonomiyi aynı şey olarak görme yanlışlarına saplanması bu tarihten sonra artarak sorun yaratmıştır. İzleyen yıllarda teşvik-

lerle Plan'ların bağlantısının kopartılarak teşviklerin birer hibe olarak ithalat amaçlı dağıtılmaya çalışılması, Türkiye'nin birikmiş sanayi gücünün gerilemesine yol açmıştır.

Döviz bolluğu yaratılması ve dış borçların silinmesi amacıyla, bazı düşünürlerce, KİT'lerin yabancılara satışının veya KİT'lerin dış borçlarının silinmesi karşılığında yabancılara verilmesi; önerilmektedir. 8 Mart 1994 tarihli bir gazete "Ekonomik krizden ve enflasyondan nasıl kurtuluruz?" başlıklı yazıda, "KİT'lerin hisse senetlerinin dış borçlarla takası sağlanmalıdır," denilmektedir. Aynı şekilde, 17 Mayıs 1996'da "Toprak Satalım" başlıklı bir demeç yer almaktadır.

Kalkınma hızından vazgeçilmesini savunan fikre dayanak olarak, "bir ülkede devletin bütçe açığı sebebiyle mali piyasada karmaşa var ise, o zaman enflasyon ile kur ilişkisinin kopacağı veya bir ülke enflasyonu düşürme çabasında ise döviz kurunun yavaş, enflasyonun yüksek gideceği, sorunun gerçekçi çözümünün ise kur artırılması yerine büyümenin frenlenmesi olacağı", savunulmaktadır. 9 Mayıs 1996'da "Enerji İçin Yeni Model" başlıklı bir haberde "Ya hiç yatırım yapmadan enflasyonu yüzde 30-40'lara çekeceğiz, ya da yatırım yapıp enflasyonu üç rakamlara çıkaracağız." denilmektedir.

"Büyüme İsteyen Kaynak Bulmalı" başlıklı bir yazıda ise, "Yatırım yapmak için kaynağa gereksinim vardır. Kaynak ise elde edilen gelirden yapılan tasarruftur. Dolayısıyla tasarrufları büyütmeden yatırımları büyütme mümkün değildir. Türkiye'nin yılda yüzde 10 oranında büyümeyi gerçekleştirmesi için gerekli yatırımları hangi kaynaklardan finanse edeceği tartışılmalıdır." "Ne var ki, aynı hataların tekrarlanmaması için büyümenin sağlam kaynaklara dayandırılması büyük önem

taşımaktadır. Ekonominin hızlı büyümesini isteyenler kaynağı da ortaya koymalıdır." denilmektedir. (Milliyet, 22 Şubat 1997, sayfa:9) Bu, olaya kaynak miktarı yönünden bakıp yöntem yönünden bakmayı ihmal eden yaklaşımın değerlendirmesidir.

Dünya Bankası'nın önerdiği stratejinin çıkmaz yol olduğunu gören bazı ülkeler 1960'ların sonunda teknoloji sahipliği ve ağır sanayide söz sahibi olma stratejileri geliştirmişlerdir. Bugünün yeni gelişmiş ülkeleri bunlardır.

Türkiye'de bu ortamda büyük kriz başladı. 11 Kasım 2000 tarihindeki haberlerde, o tarihten bu yana bu görüşler hiç değişmemiş olarak, "Türkiye'nin döviz ve dış borç ihtiyacının Türk parası tasarrufların istenilen büyüme hızını karşılamaya yetmemesi durumunda ortaya çıktığı" söylenmekte idi.

Bakış Açısı Değiştirmek

Bir bakış açısı değişikliğine ihtiyaç olduğu, kanısındayız. Dış borç ve kalkınma hızına tek tek yıllar itibarıyla değil, belli bir vade içinde, yurtdışındaki çabaların da katkısıyla, katma değeri yukarıya çekmek amacıyla özel bir çalışma-üretim seferberliği, verimlilik artışı ve maliyetlerin düşüşü için özgün bir teşkilatlanma seçeneği üretim ihtiyacı açısından bakmak gerekmektedir.

İleri sanayi ülkelerinde okutulan iktisat kitaplarında, milli tasarruf ile milli yatırım veya milli sanayileşme düzeyi arasında çok esnek bir ilişki olduğu ifade edilmektedir. Bu ülkeler bu esneklikleri kendi ülkelerinin ihtiyaçları doğrultusunda kullanmaktadırlar. Bu ülkelerde parası olan veya piyasadan borç sermaye temin eden girişimciler, bol danışma hizmetleri, yol gös-

terici yardımlarla istedikleri sanayi yatırımını kolayca ve kısa sürede gerçekleştirebilmektedirler. Çünkü, bu ülkelerde sermaye malların (fabrika, elektrik santrali makinaları, yüksek güçlü motorlar ve hizmetlerde kullanılacak makinalar) ülke içinde ileri teknolojiyi uygulama ve ilerletme görüşüyle ihracata dönük üretilmesi görüşü hakimdir. Bunun daha açık anlamı, makine sanayileri teknolojisine özel kesim sayesinde ileri derecede sahip olmalarıdır.

Az gelişmiş veya sanayileşme yolundaki pekçok ülkede ise tasarruf ile yatırım, tasarruf ile sanayileşme arasında esnek ilişki sözkonusu değildir. Nitekim, sermaye mallarının yurtdışında ihracata dönük üretilmeyip ağır makine üreten yabancı ülkelerin parasıyla buralardan ithal edilmesi sebebiyle sanayileşme düşük hızda sürmektedir. Bundan dolayı, **tasarruf ile yatırım** veya **tasarruf ile sanayileşme** ilişkisinde makine ve döviz sorunlu, kısıtlı bir ilişki vardır. Bu sebepten, sanayileşmiş ve sermaye malı ihraç eden Batı ülkelerinin bulgularından hareketle okutulan iktisat derslerinin, yaptırılan lisansüstü tezlerinin ülkemiz şartlarına cevap vermediği gözönünde tutularak bunların değerlendirilmesinde bilimsel şüphecilikle, ülke bilgisi ihtiyacı ile sorgulayıcılıkla hareket edilmesi uygun olacaktır.

IMF, kendisine üye ülkelerin dış ticaretlerindeki ödeme zorluklarını aşmaları ve dış ticaret açıklarını borçla kapatmaları için kredi veren ve bunun yanında diğer üye ülkelere de destek (kredi) vermeleri için **yeşil ışık** yakan ve tavsiyede bulunan bir kuruluştur. Ne var ki, ithalat yapacak ülkeler için kredi çıkarılırken, verilen krediyle ithalatın yapılacağı ülkenin **üretimi, istihdamı, katmadeğeri, dış ödemeler (döviz) dengesi** desteklenmiş olmaktadır. Şu halde, krediyi alana olduğundan çok kredinin kaynağı olan ülkelere destek

veren ve onların pazar etkinliğine güvence sağlayan sistemin irdelenmesi gerekir.

Son 70 yılda, özel kesime fabrika ve elektrik santrali makinaları, yüksek güçlü motorlar, ağır iş makinaları o günün imkanları ile teşvik edilerek ürettirilip ihracat yaptırılıyordu;

% 5 net hız için	30.4 misli
% 7 net hız için	114.0 misli
% 8 net hız için	219.0 misli

kalkınma olmuş olabilirdi. Aynı yol 1963-2000 arasında **37 yılda** uygulansaydı:

% 5 net hız için	6.1 misli
% 7 net hız için	12.2 misli
% 8 net hız için	17.2 misli
% 9 net hız için	24.3 misli
% 10 net hız için	34.0 misli

kalkınmış olunabilirdi. Sanayileşmeyi teşvik politikasında teknoloji/üretim bilgisi üretimine önem verilseydi, ülkemiz bugün çağdaşlaşmış ve küresel güç konumuna gelmiş olabilirdi.

Bunu nereden biliyoruz? Bunun mümkün olduğunu bugün artık milletçe çok iyi biliyoruz, çünkü kalkınma hamlesini Türkiye ile birlikte, hatta çok daha geriden başlatmış ülkeler, bugün bu kalkınmışlık seviyelerini yakalamışlardır.

Bu bir bakış açısidir. Şu örnek çarpıcıdır: 1945'de Fransa II. Dünya Savaşı'ndan çıktığında Fransa'da 20 milyar KWH elektrik üretilmekte idi. Ancak, Fransa'da ülkede kurulacak veya dış ülkelere ihraç edilecek santrallerin alet ve edevatı imal edilmekte idi. Stratejisini sahip olduğu bu sermaye üzerine kurdu. Türkiye'nin **1999** yılında elektrik üretimi, **1945** Fransa'sından da **5.8 kat** fazla (**116.4 milyar**

KWH) olmasına, yurtiçinde önemli bilgi potansiyelleri oluşmuş olmasına rağmen elektrik santrallerinin makine-teçhizatları hala ithal edilmektedir.

Sanayileşmenin ihtiyaç gösterdiği fabrikaların ve elektrik santrallerinin makinaları ile savunma donanımının en az % 80'i dışarıdan getirilirken ülkemizin dünyada veya bölgede süper güç olacağına, hatta Türk dünyasının önderi olduğuna; ağır makine ve motor üretilmeden ülkemizin teknoloji ülkesi haline getirileceğinin; Türk halkının yüksek refaha ulaştırılacağına ileri sürülmesi; hatta uçak gemisi satın alınarak bunları üreten ve satan süper güçler arasında yer alınacağına düşünülmesi akılcılıkla bağdaştırılmaz. Nitekim, süper güç olabilmek, uçak gemisi satın almakla değil bir defa konulan nükleer yakıtla 20 yıl idare edebilen uçak gemisini ve nükleer denizaltıyı üretmekle mümkün olabilir.

Bir ülkenin mutlaka her malı üretmesi gerekmez. Her birinin karşılaştırmalı veya rekabetçi üstünlükleri olacaktır. Ancak, Türkiye'nin de orta ve ileri teknoloji ürünlerin bir kısmında bazı karşılaştırmalı veya rekabetçi üstünlükleri oluşmuş olmalı idi. Burada açıklanmış olan tür mantık sapmalarıyla oluşturulan kanıların ülkeye vakit kaybettirmekten ve gelişmiş ülkelerle arasındaki nisbi açığın büyümesinden başka bir etkisi olmamaktadır.

Bugünkü durumun meydana gelmesinde, çağdaşlaşmanın, Türk insanının özellikle üretim bilgisi sahipliğini, makine imalatını ve ihracatını hedef alma fikrinden soyutlanmış olarak algılanmasının etkisi vardır. Teknoloji bilgisi, adeta, makine ithalatıyla gökten inecek bir mucize olarak algılanmıştır.

Gerçek şu ki,

Yüksek katma değerli ürünler, ithalatın yapıldığı ülkelerin halkları ve ekonomileri yararına üretilmektedir. Nitekim, ithalat yapılan ülkelerin ekonomileri üretim, istihdam, katma değer, dış ödemeler dengesi (döviz) açısından tarafımızdan sürekli desteklenmektedir. Ülkelerle aramızda olan nisbi açık artmaktadır. Bu ülkelerin paraları değil, rekabet gücüne sahip sanayi ürünleridir asıl değerli olan.

Bir ülkenin parasının sanayileşmede görev yapabilmesi ve kalkınmanın **döviz, enerji, dış ve içkaynak** sorununa bölünmeden hızlandırılabilmesi için, yurt içinde özel kesim eliyle çağın katma değeri yüksek makine sanayilerinden uygun olanların, giderek daha büyük kısmı yurtiçi katma değeri oluşturacak şekilde kazanılması, makina ihracatının gerçekleştirilmesi ve bu konuda dünya pazarında ağırlık ka-

zanılması ile mümkün olacaktır. Nitekim, teknoloji üretimi ve ihracatı yapıp karşılığı milli kâğıt para basıldığı ve sanayileşmenin finansmanı verimlilik artışıyla ilintili kılındığı takdirde, kâğıt para tek başına kalkınmayı hızlandırıcı, ülkeyi zenginleştirici etki edebilmektedir. Unutmamak gerekir ki, buna ülkenin teknoloji ve sanayileşme gücü, yüksek kaliteli, rekabet fiyatlı sanayi ürünü üretimi vücut verebilir.

Türkiye; idari, toplumsal ve iktisadi bakımdan aşırı merkeziyetçi ve devletçi yapısını değiştirerek özel kesim ekseninde rekabetçi örgütlenmeye geçmelidir. Sanayileşmede yerleşmiş olan dışa bağımlı zihniyet değiştirilmelidir. Kazanma ihtimali fazla, yüksek katma değer oluşturan enerji, sermaye ve bilgi malı üretimi dallarında ulusal rekabet gücü geliştirilmesine vakit kaybetmeden geçilmelidir.